

DRIFT II

EFEKTIVNÍ VELIKOST POPULACE

HW – nekonečná populace

× omezená velikost populace

⇒ vyšší IBD (autozygotnost)

⇒ zvyšující se rozptyl frekvencí alel mezi démy v čase

⇒ fixace/extinkce alel

všechny tyto jevy nepřímo úměrné velikosti populace N

Použitím idealizované populace můžeme odvodit přesný kvantitativní vztah driftu a velikosti populace → **Wrightův-Fisherův model**

Wrightova-Fisherova populace:

diploidní, hermafrodit

velikost omezená, žádné fluktuační N

náhodné oplození

kompletní izolace (žádný tok genů)

diskrétní generace

žádná věková struktura

žádná selekce

rozptyl výběru gamet do další generace^{*)}

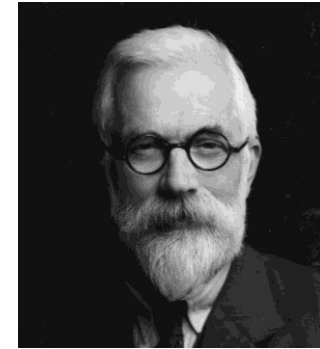
→ Poissonovo rozdělení

^{*)} tj. každý jedinec může přispět

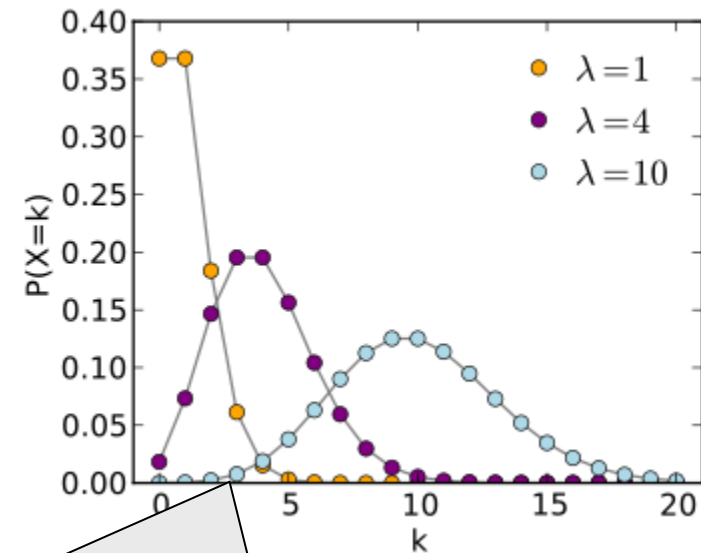
0, 1, 2, 3, ... gametami

S. Wright

R.A. Fisher

Poissonovo rozdělení $\approx$ biomické pro velký počet pokusů ($n \rightarrow \infty$) a malou pravděpodobnost jevu ($p \rightarrow 0$) (v praxi $n > 30$; $p \leq 1/10$, pak $\lambda = np$) např. mutace

Efektivní velikost populace N_e nám umožňuje měřit sílu driftu v neideální populaci

Př.: Tristan da Cunha: porušení všech předpokladů W-F modelu
předpokládáme prům. $F = 0$ v zakladatelské generaci
můžeme vypočítat prům. generační dobu a prům. F v každé gen.

Jak velké N potřebujeme použít pro idealizovanou populaci, abychom dostali stejné prům. F při stejných startovních podmínkách a po stejném počtu generací?

Výsledné $N = N_e$

Efektivní velikost populace = počet jedinců idealizované populace, která vykazuje hodnotu dané populačně genetické veličiny*) rovnou hodnotě této veličiny ve studované neidealizované populaci

*) zde buď zvýšení průměrné pravděpodobnosti autozygotnosti na autozomálním lokusu (N_{eF}), nebo zvýšení rozptylu frekvencí alel přes generace/přes subpopulace (N_{eV})

Podobně jako u koeficientu inbreedingu neexistuje jediná efektivní velikost!!

Díky N_e můžeme měřit sílu driftu v reálných populacích, které mohou porušovat různé předpoklady WF modelu v různé míře

Např. efekt zakladatele:

- 1) 20 gonochoristů (ne-hermafroditů) – 10 samic, 10 samců
jinak ~ W-F model
- 2) 25 jednodomých rostlin – 50 % samosprašnost, 50 % náhodné opylení
jinak ~ W-F model

Ve kterém případě je vliv driftu silnější? → N_e

Inbreedingová efektivní velikost N_{eF}

Generace 0: $F(0) = 0$; velikost $N \Rightarrow$ v každé generaci $2N$ gamet

Generace 1: žádná dvojice gamet nemůže být IBD ($F(0) = 0$), ale protože jde o hermafrodity (def. W-F), můžou pocházet od stejného rodiče

Jaká je Pr., že 2 gamety pocházejí od stejného rodiče?
protože předpokládáme náhodné oplození, $Pr = 1/(N)$
jestliže došlo k samooplození, Pr. že obě alely totožné = $1/2$

$\Rightarrow$ celková Pr (IBD v Gen.1) = $1/(N) \times 1/2 = 1/(2N) = F(1)$
tj. Prům. Pr. IBD se v 1. generaci zvýšila o $1/(2N)$

Generace 2:

$$\bar{F}(2) = \underbrace{\frac{1}{2N}} + \underbrace{\left(1 - \frac{1}{2N}\right)} \bar{F}(1)$$

Pr. autogamie
v Gen1

IBD v důsledku spojení gamet stejného prarodiče, vážená Pr., že tyto gamety už nejsou IBD díky autogamii

Generace t :
$$\bar{F}(t) = \frac{1}{2N} + \left(1 - \frac{1}{2N}\right) \bar{F}(t-1)$$

po několika matematických tricích:
$$\bar{F}(t) = 1 - \left(1 - \frac{1}{2N_{eF}}\right)^t$$

a tedy

$$N_{eF} = \frac{1}{2\{1 - [1 - \bar{F}(t)]^{1/t}\}}$$

N_{eF} závisí jen na prům.
 F a generačním čase t ,
nezávisí na N !

G. spekei, 1979, $N = 19$:

$F = 0,1283$; prům. $t = 1,7 \Rightarrow N_{eF} = 6,4$ ($N_{eF} \approx 1/3 N$)

kdybychom ale vzali rodiče 19 jedinců z 1979 jako referenční generaci $\rightarrow N_{eF}$ pro 15 potomků = 48,1 ($N_{eF} \approx 2,5 N$)

G. spekei, 1979, $N = 19$:

$F = 0,1283$; prům. $t = 1,7 \Rightarrow N_{eF} = 6,4$ ($N_{eF} \approx 1/3 N$)

kdybychom ale vzali rodiče 19 jedinců z 1979 jako referenční generaci $\rightarrow N_{eF}$ pro 15 potomků = 48,1 ($N_{eF} \approx 2,5 N$)

problém v tom, že referenční generace 19 jedinců z definice definována jako $F = 0$

$\Rightarrow$ v prvním případě N_{eF} ukazuje rychlost akumulace inbreedingu po založení populace, ve druhém N_{eF} kvantifikuje účinek nového – outbredního – chovného programu

Efektivní velikost populace může být i vyšší než N (*census population size*)!

Pro stejnou populaci můžeme dostat velmi rozdílné efektivní velikosti v závislosti na volbě referenční populace!

Varianční efektivní velikost N_{eV}

Genetický drift způsobuje 1) náhodné odchylky od frekvencí alel (p) v předchozí generaci a 2) rozdíly v p mezi subpopulacemi → obojí měřeno pomocí rozptylu (variance)

Idealizovaná populace: 1 lokus; alely A , a ; velikost N ,
 p = frekvence alely A , $q = 1 - p$ (frekvence a); x = počet alel ve vzorku
sampling alel v souladu s binomickým rozdělením

protože drift nemá směr, očekávaná frekvence A v další generaci = p

$$p = x/(2N)$$

$$\text{Rozptyl alelových frekvencí} = \text{Var}\left(\frac{x}{2N}\right) = \frac{\text{Var}(x)}{(2N)^2} = \frac{2Npq}{(2N)^2} = \frac{pq}{2N}$$

v neidealizované populaci $N \rightarrow N_{eV}$

Rozptyl v čase roste $\Rightarrow$ po t generacích:

$$\text{Var}(p_t) = pq \left[1 - \left(1 - \frac{1}{2N} \right)^t \right]$$

s $t \rightarrow \infty$ $\text{Var} \rightarrow \text{Var}(\text{max}) = pq$
(= stav, kdy všechny alely buď
fixovány, nebo ztraceny)

v neidealizované populaci $N \rightarrow N_{eV}$; $\text{Var}(p_t) \rightarrow \sigma_t^2$

a **varianční efektivní velikost**

$$N_{eV} = \frac{1}{2 \left\{ 1 - \left[1 - \frac{\sigma_t^2}{pq} \right]^{1/t} \right\}}$$

závisí pouze na Var , p ,
 q a t , nezávisí na N !

frekvence A v
počáteční generaci

$= 1 - p$

G. spekei, $N = 15$:

rodiče 19 jedinců z 1979 jako referenční generace
→ $N_{eV} = 20,1$ ($N_{eF} = 48,1 \approx 239 \% N_{eV}$)

Inbreeding, drift a ztráta alelické diverzity:

Ani děmový, ani rodokmenový inbreeding nemá přímý dopad na frekvence alel $\Rightarrow$ sám o sobě ani nezrychluje, ani nezpomaluje ztrátu genetické variability

V mnoha reálných, početně omezených populacích existuje negativní korelace mezi inbreedingem a variabilitou

$\Rightarrow$ drift, ne inbreeding je skutečnou příčinou ztráty genetické variability

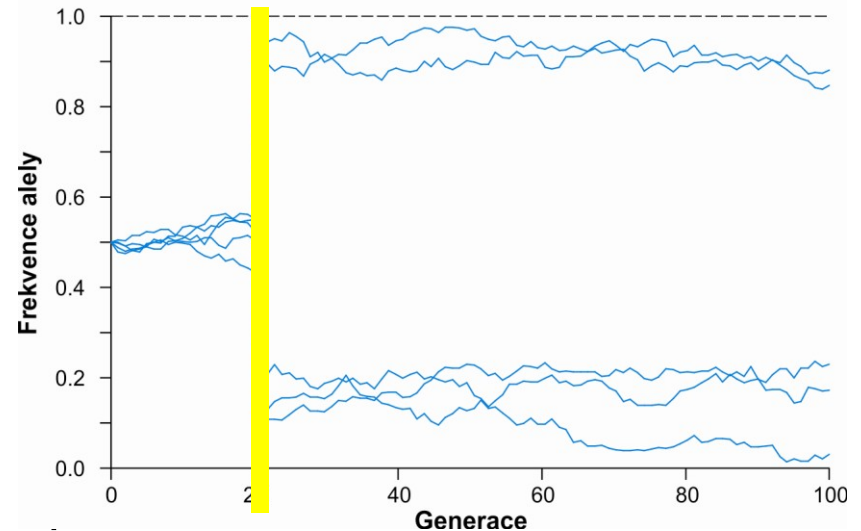
$\Rightarrow$ inbreeding nezpůsobuje ztrátu alelické diverzity v malých populacích, její příčinou je samotné omezení velikosti populace

Srovnání N_{eF} a N_{eV} :

N_{eF} je citlivá k počtu rodičů

N_{eV} je citlivá k počtu potomků

Př.: redukce N ve 21. generaci
z 1000 na 4
a zvýšení na 1000 ve 22. generaci:

N_{eF} : gamety náhodně vybrány z 1000 rodičů $\rightarrow$ 4 jedinci v gen. 21

pravděpodobnost, že dvě vybrané gamety od stejného rodiče = $1/1000$

pravděpodobnost, že se tyto gamety účastnily samooplození a jsou

$$\text{IBD} = \frac{1}{2} \Rightarrow \text{prům. } F \text{ ve 21. generaci} = \frac{1}{2000} \Rightarrow N_{eF} = \underline{1000} \quad (N = 4)$$

N_{eV} : vybráno pouze 8 gamet $\Rightarrow p(21) = pq/8 \Rightarrow N_{eV}(21) = \underline{4} \quad (N = 4)$

N_e a děmový inbreeding F_{IS} :

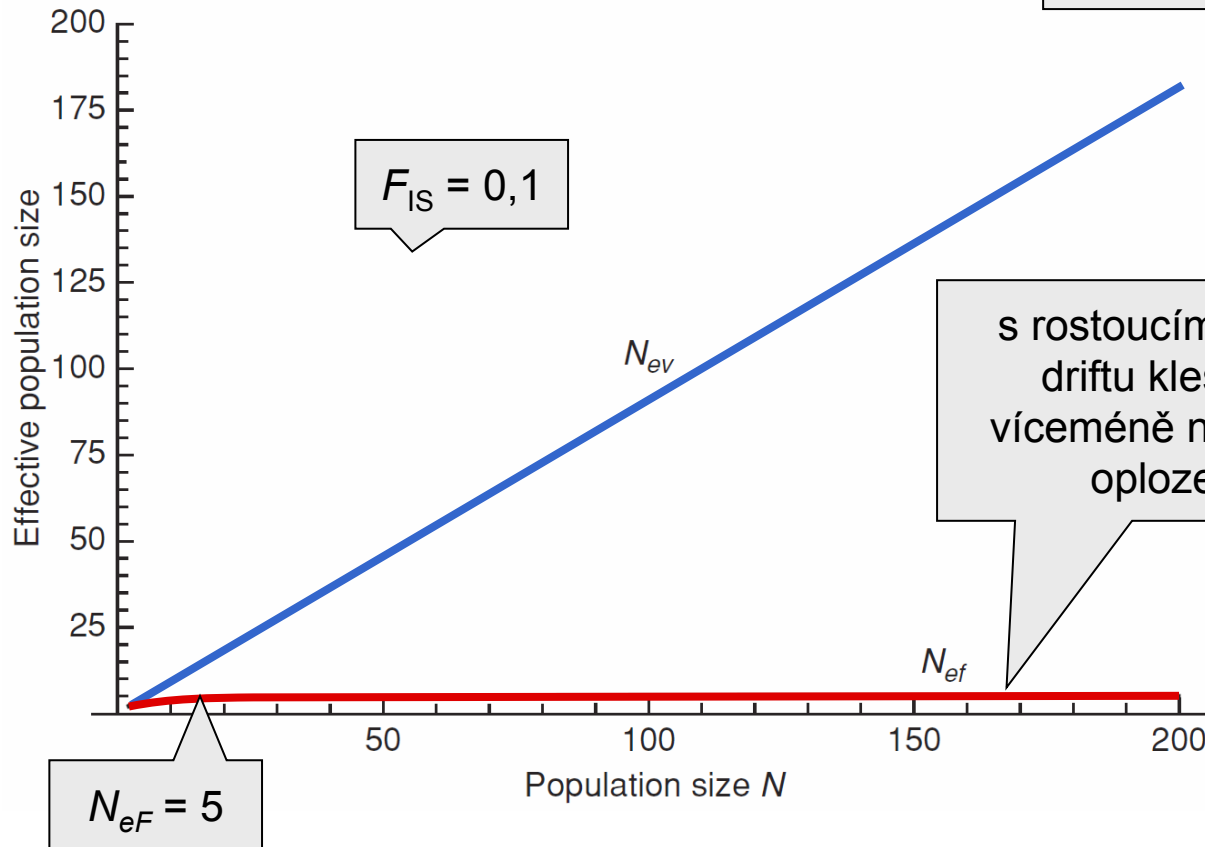
s rostoucím N se N_{eF} moc nezvětšuje

$$N_{eF} = \frac{N}{1 + F_{IS}(2N - 1)}$$

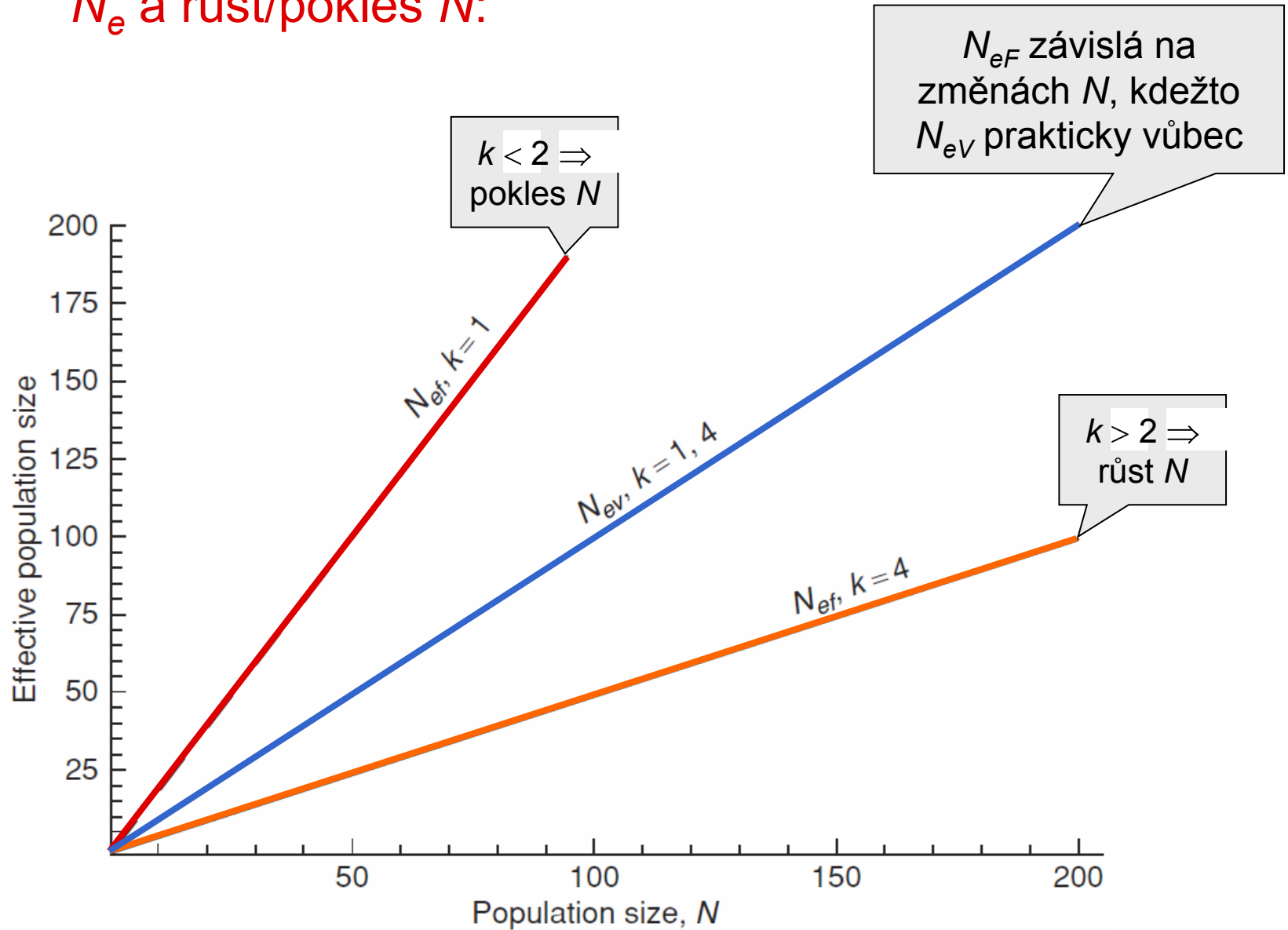
$$N_{eV} = \frac{N}{1 + F_{IS}}$$

s rostoucím N se N_{eF} zvětšuje

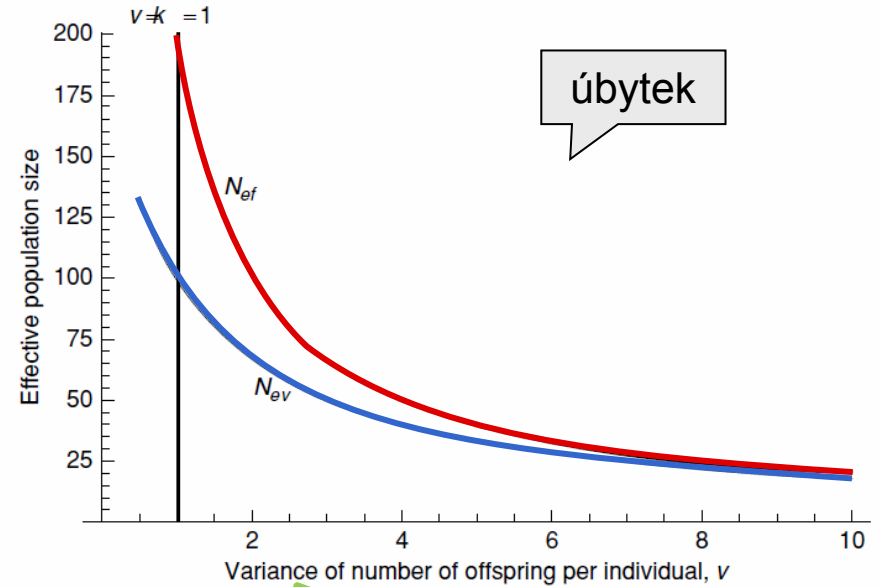
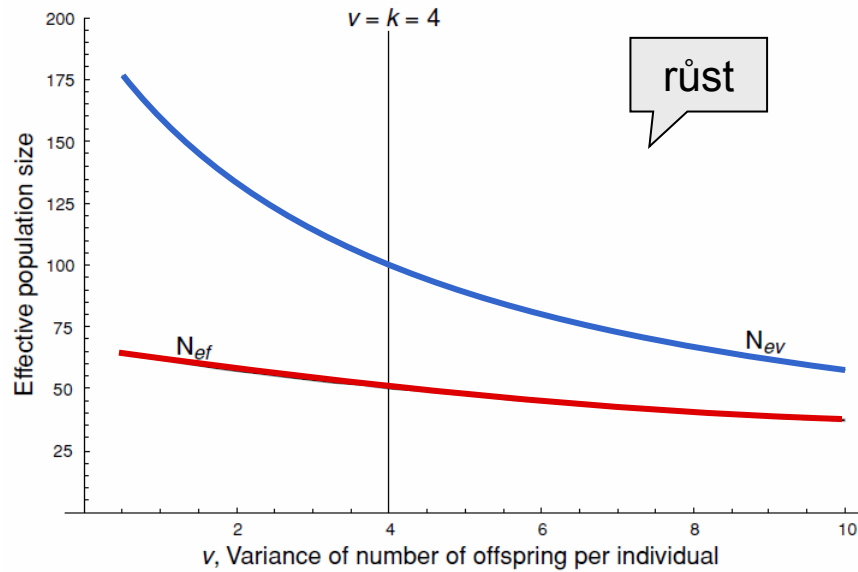
při $F_{IS} = 0$ $N_{eF} = N_{eV}$

N_e a růst/pokles N :

N_e a rozdíly v počtu potomků (rozpor s Poissonovým rozdělením):

čím větší rozptyl počtu potomků, tím nižší N_{eF} i N_{eV}

pokud populace roste ($k > 2$), N_{eV} citlivější k rozptylu počtu potomků než N_{eF}

× pokud populace klesá ($k < 2$), N_{eV} méně citlivá k rozptylu počtu potomků než N_{eF}

Každý genetický znak vyžaduje vlastní N_e

Pro geny na autozomech, pohlavních chromozomech a mtDNA existuje odlišná efektivní velikost populace:

autozomy: N_e nebo $4N_e$

X, Z: $\frac{3}{4}N_e$ nebo $3N_e$

Y, W, mtDNA: $\frac{1}{4}N_e$ nebo $1N_e$

Vliv kolísání populační velikosti:

efektivní velikost lze aproximovat jako harmonický průměr $\Rightarrow$ velký vliv malých N !!

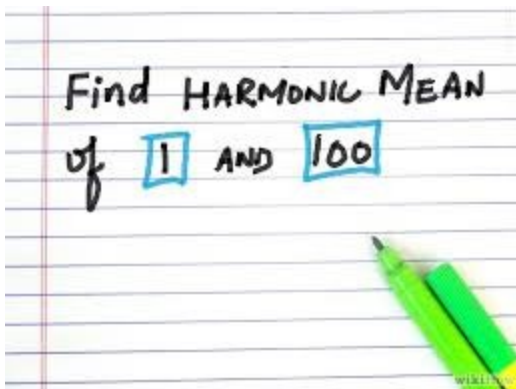
$$N_{eV} = \frac{t}{\frac{1}{N_1} + \frac{1}{N_2} + \dots + \frac{1}{N_t}}$$

harmonický průměr

$$N_{eF} = \frac{t}{\frac{1}{N_0} + \frac{1}{N_1} + \dots + \frac{1}{N_{t-1}}}$$

na rozdíl od N_{eV} závislost na rodičovské generaci

průměr mnohem blíže nižší hodnotě!

Handwritten formula on lined paper: $H = \frac{2}{\frac{1}{a_1} + \frac{1}{a_2}}$
 $= \frac{2}{\frac{1}{1} + \frac{1}{100}}$. A green highlighter is visible at the bottom right.

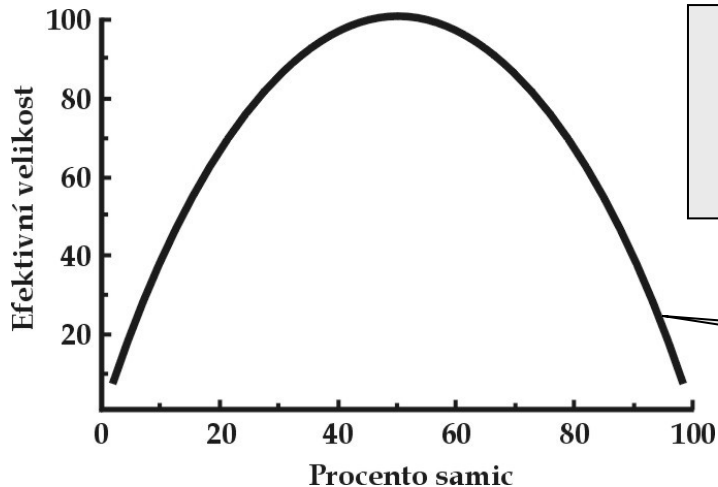
Handwritten calculation on lined paper: $= \frac{2}{1.01}$
 $= 1.9802$. The result 1.9802 is enclosed in a blue box. Below it, it says "Harmonic Mean of 1 and 100". A green highlighter is visible at the bottom right.

Vliv vychýleného poměru pohlaví:

předchozí výpočty a aproximace předpokládaly stejný počet samců a samic přispívajících svými geny do dalších generací

N_m = počet rozmnožujících se samců, N_f = počet samic

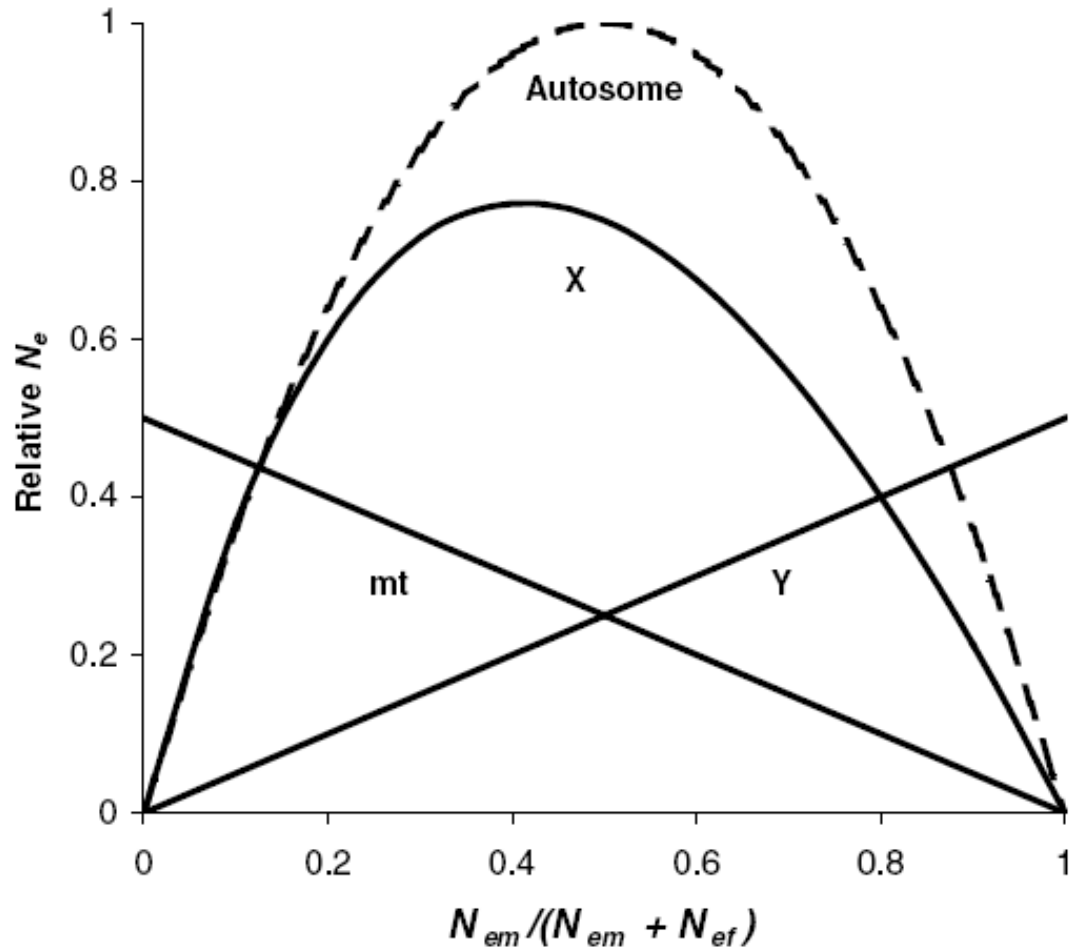
$$N_e = \frac{4N_m N_f}{n_{\pm}} \rightarrow N_e = \frac{4N_f}{n_{\pm}} \approx$$

z uvedeného vztahu vyplývá, že pokud se v populaci bude rozmnožovat pouze jeden samec, bude $N_e \approx 4$ bez ohledu na celkový počet jedinců

čím větší odchylky od vyrovnaného poměru pohlaví, tím nižší N_e

vliv poměru pohlaví na N_e odlišný pro různé genetické znaky:

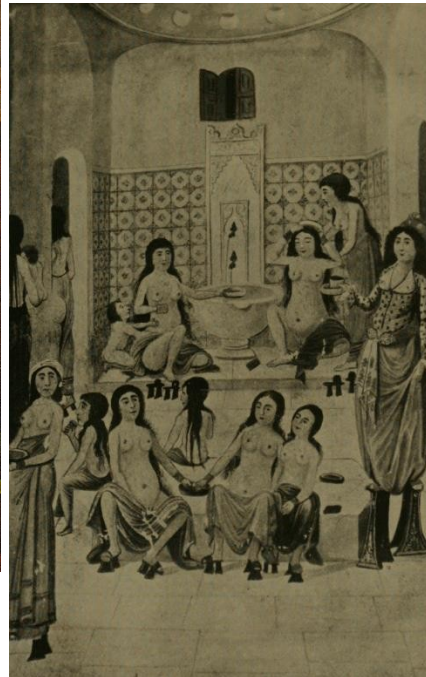

Vliv vychýleného poměru pohlaví:

Př.: rypouš sloní (*Mirounga leonina*):

v harému poměr pohlaví 1:40

ale efektivní poměr 1:4-5 díky nevěrám a krátké době dominance samce (1-2 roky)

Geny pod selekcí:

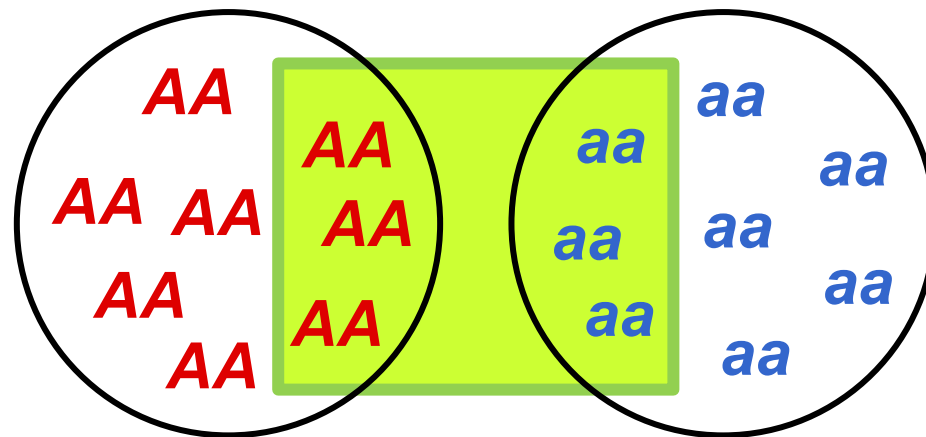
Jestliže na gen působí selekce, je rozptyl v počtu potomků mezi jedinci v populaci vysoký (jedinci s výhodnou alelou zanechají více potomstva)

⇒ N_e pro tento gen nižší než pro gen selektivně neutrální

Platí i pro části genů!

DRIFT V ROZDĚLENÉ POPULACI

Wahlundův efekt

absence
heterozygotů

Wahlundův efekt:

např. 2 stejně velké démy, $p_1 = 0,2$, $p_2 = 0,7$:

$$AA: (0,2^2 + 0,7^2)/2 = 0,265$$

$$Aa: (2 \times 0,2 \times 0,8 + 2 \times 0,7 \times 0,3)/2 = 0,370$$

$$aa: (0,8^2 + 0,3^2)/2 = 0,365$$

frekvence A v celkové populaci: $(2 \times 0,265 + 0,370)/2 = 0,45$

$\Rightarrow$ frekvence AA v celé populaci = $0,45^2 = 0,2025 < \underline{0,370}$

Wahlundův efekt:

náhodné oplození, 1 lokus, A, a
 $N, N_i, w_i = N_i/N, p_i$

$p = \sum w_i p_i$, i -tý dům: AA: p_i^2 , Aa: $2p_i q_i$, aa: q_i^2

celková populace: AA: $\sum w_i p_i^2$, Aa: $2 \sum w_i p_i q_i$, aa: $\sum w_i q_i^2$

rozptyl alelových frekvencí: $\text{Var}(p) = \sigma_p^2 = \sum_{i=1}^n w_i (p_i - \bar{p})^2 = \sum_{i=1}^n w_i p_i^2 - \bar{p}^2$
 $= G_{AA}$

standardizovaný rozptyl:

$$F_{ST} = \frac{\sigma_p^2}{\bar{p}\bar{q}}$$

$$\sigma_p^2 = G_{AA} - \bar{p}^2 \Rightarrow G_{AA} = \bar{p}^2 + \sigma_p^2$$

$$G_{AA} = \bar{p}^2 + \bar{p}\bar{q}F_{ST}$$

$$G_{Aa} = 2\bar{p}\bar{q}(1 - F_{ST})$$

$$G_{aa} = \bar{q}^2 + \bar{p}\bar{q}F_{ST}$$

měří odchylku od HW
způsobenou rozdělením
populace

~

$$G_{AA} = p^2 + pqF_{IS}$$

$$G_{Aa} = 2pq(1 - F_{IS})$$

$$G_{aa} = q^2 + pqF_{IS}$$

měří odchylku od HW
způsobenou děmovým
inbreedingem

$m = 0 \rightarrow$ nakonec náhodná fixace/extinkce ve všech děmech

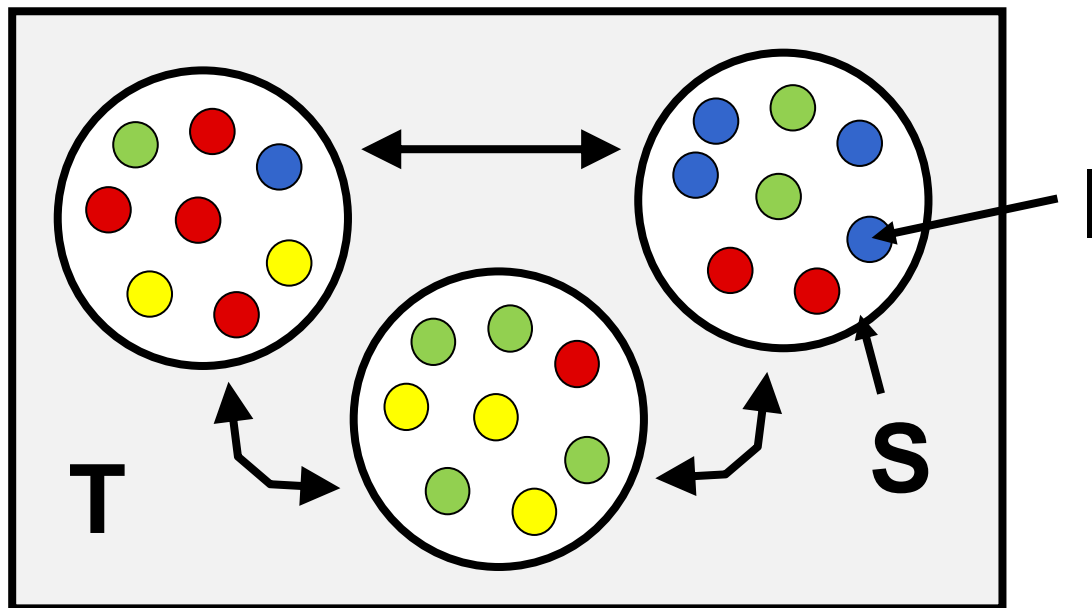
$\Rightarrow$ maximální rozptyl frekvencí:

$$Var(\max) = \bar{p}\bar{q} \quad [= \bar{p}(1 - \bar{p})^2 + \bar{q}(0 - \bar{p})^2]$$

$\Rightarrow F_{ST}$ lze chápat jako poměr skutečného rozptylu k teoretické maximální hodnotě:

$$F_{ST} = \frac{\sigma_p^2}{\bar{p}\bar{q}}$$

S. Wright: F -statistika

S. Wright

koeficienty F_{IS} , F_{ST} , F_{IT}

F_{ST} i F_{IS} lze interpretovat různým způsobem, např.

F_{IS} = korelace mezi splývajícími gametami

= vztah skutečné a očekávané heterozygotnosti v jediné nerozdělené populaci

$$F_{IS} = \frac{H_e - H_o}{H_e}$$

$$-1 \leq F_{IS} \leq +1$$

$$F_{IS} = \frac{H_S - H_I}{H_S}$$

průměrná očekávaná
heterozygotnost v
démoch

průměrná skutečná
heterozygotnost v
démoch

F_{ST} = Pr., že 2 alely náhodně vybrané z celkové populace (T) a z lokální subpopulace (S) jsou stejné (*identity by state*, IBS):

$$F_{ST} = \frac{F_S - F_T}{1 - F_T}$$

= odchylka od HW způsobenou rozdělením populace měřená pomocí rozptylu alelových frekvencí:

$$F_{ST} = \frac{\sigma_p^2}{\bar{p}\bar{q}}$$

nebo pomocí vztahu skutečné a očekávané heterozygotnosti:

$$G_{Aa} = 2\bar{p}\bar{q}(1 - F_{ST})$$

$$F_{ST} = 1 - \frac{G_{Aa}}{2\bar{p}\bar{q}} = \frac{2\bar{p}\bar{q} - G_{Aa}}{2\bar{p}\bar{q}} = \frac{H_T - H_S}{H_T}$$

pokud populace
rozdělena, skutečná
heterozygotnost je nižší
než teoretická

H_T = očekávaná heterozygotnost v celkové populaci

H_S = skutečná heterozygotnost v celkové populaci = průměrná HZ
v subpopulacích

= fixační index

$$0 \leq F_{ST} \leq 1$$

$$F_{IT} = \frac{H_T - H_I}{H_T}$$

$$(1 - F_{IS})(1 - F_{ST}) = 1 - F_{IT}$$

F_{ST} a koalescence .... příště!

v roce 1950 (původní Wrightův článek) pouze teoretické odvození pro 2 alely na lokus

v 70. letech elektroforéza → první skutečně genetická data

Weir and Cockerham (1984): odvození pro více alel

$$F_{ST} \rightarrow \theta, F_{IS} \rightarrow f, F_{IT} \rightarrow F$$

$$\hat{\theta} = \frac{s^2 - \frac{1}{2\bar{n} - 1} \left[\bar{p}(1 - \bar{p}) - \frac{r-1}{r} s^2 \right]}{\left[1 - \frac{2\bar{n}C^2}{(2\bar{n} - 1)r} \right] \bar{p}(1 - \bar{p}) + \left[1 + \frac{2\bar{n}(r-1)C^2}{(2\bar{n} - 1)r} \right] \frac{s^2}{r}}$$

Odvození F_{ST} ze sekvencí DNA:
$$F_{ST} = \frac{\pi_{\text{between}} - \pi_{\text{within}}}{\pi_{\text{between}}}$$

kde π = průměrný počet párových rozdílů mezi dvěma sekvencemi vybranými ze stejné subpopulace (*within*), nebo 2 různých subpopulací (*between*)

Rovnováha driftu a toku genů:

Lze odvodit na základě inbreedingové efektivní velikosti populace v čase t generací:

$$\bar{F}(t) = \frac{1}{2N} + \left(1 - \frac{1}{2N}\right) \bar{F}(t-1)$$

v neidealizované populaci za N dosadíme N_{eF}

Jaká je pravděpodobnost autozygotnosti v důsledku driftu a současně platí, že 2 náhodně vybrané gamety pocházejí ze stejného děmu?

$$\bar{F}_t = \left[\frac{1}{2N_{eF}} + \left(1 - \frac{1}{2N_{eF}}\right) \bar{F}(t-1) \right] (1-m)^2$$

platí pro malá m
(tj. $m \gg m^2$,
řádově $\approx 1/N_{eF}$)

Je-li populace v rovnováze, platí:

$$\hat{F} \approx \frac{1}{4N_{eF}m + 1}$$

Rovnováha driftu a toku genů:

Lze odvodit na základě ostrovního modelu toku genů:

$$\sigma^2 = \frac{\bar{p}\bar{q}}{2N_{eV} - (2N_{eV} - 1)(1 - m)^2}$$

protože platí $F_{ST} = \frac{\sigma_p^2}{\bar{p}\bar{q}}$,

pak pro malá m : $\hat{F}_{ST} \approx \frac{1}{4N_{eV}m + 1}$

$$\hat{F}_{ST} \approx \frac{1}{4N_e m + 1}$$

Z toho plyne, že:

když větší tok genů (m roste) $\Rightarrow F_{ST}$ klesá (větší variabilita v démech a menší rozdíly mezi nimi)

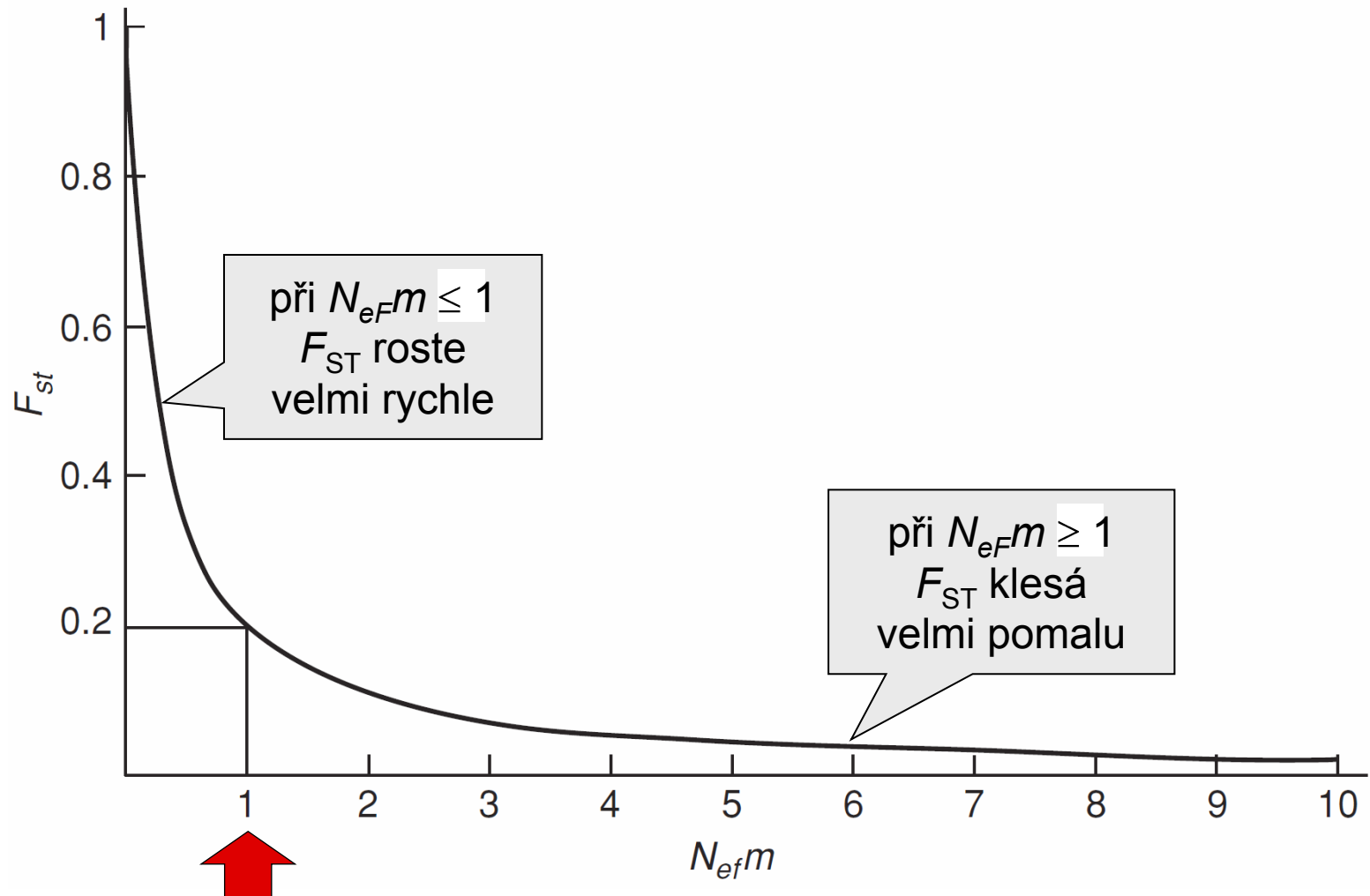
když $1/N_e$ roste (větší drift) $\Rightarrow F_{ST}$ roste (menší variabilita v démech a větší rozdíly mezi nimi)

i malý tok genů $\Rightarrow$ 2 subpopulace se efektivně chovají jako jedna evoluční linie

$\Rightarrow N_e m = 1$ (tj. 1 efektivní*) migrant za generaci) představuje významné rozhraní mezi relativním evolučním významem driftu a toku genů
 $\rightarrow$ v průměru pouze jeden efektivní migrant za generaci stačí k tomu, aby tok genů převážil nad driftem a způsobil homogenizaci subpopulací

*) tj. nezávisí na skutečném počtu migrantů, ale na lokální efektivní velikosti pop.

Vztah počtu migrantů a míry izolace subpopulací:

Míra homogenizace subpopulací nezávisí na migrační frekvenci, ale na počtu migrantů

např. $N_e m = 1$ znamená, že dvě subpopulace sdílejí 80 % genů při $N = 10^9$ i při $N = 100$, ale m v prvním případě = 10^{-9} , ve druhém 0,01

Naopak při stejném m můžeme očekávat různé evoluční dopady

např. $m = 0,01 \rightarrow N_e = 10^9 \Rightarrow F_{ST} \approx 0$; $N_e = 100 \Rightarrow F_{ST} = 0,2$

F_{ST} představuje rovnováhu mezi driftem a tokem genů

velké populace: pomalá divergence $\Rightarrow$ stačí i slabá migrace

malé populace: rychlá divergence $\Rightarrow$ tok genů musí být silnější

Z uvedeného také plyne, že pokud známe pouze m nebo jen N_e , nemůžeme nic usuzovat o populační struktuře. I druh s velkou lokální velikostí populace může vykazovat extrémní populační subrozdělení a naopak

Př.: plž *Rumina decollata* – početný, ale malá disperze $\Rightarrow$
 F_{ST} v Montpellier (zahrady kolem Boulevard des Arceaux) = 0,294

naopak *Mus musculus* v Texasu – malé démy, ale větší disperze $\Rightarrow$
 $F_{ST} = 0,021$

Rozsah genetického rozdělení populací závisí
na rovnováze mezi driftem a tokem genů,
ne na jednom či druhém mechanismu samotném!

F_{IS} , F_{ST} a F_{IT} na příkladu indiánů kmene Janomamo:

tabu incestu $\Rightarrow F_{IS} = -0,01$

malé $N_e \Rightarrow F_{ST} = 0,073$

$$F_{IT} = F_{ST} + F_{IS}(1 - F_{ST}) = \\ = 0,073 - 0,01 \cdot 0,927 = 0,064$$

$\Rightarrow$ díky Wahlundově efektu a rozdělení populace v celém vzorku pozorujeme redukci heterozygotnosti, naznačující inbreeding, přestože ve skutečnosti se Janomamové vyhýbají příbuzenským svazkům

F_{IT} směšuje lokální systém páření a rozdělení populace

Vliv rozdělení populace na celkovou variabilitu - N_{eF} :

pokud areál druhu fragmentován a mezi izoláty žádný tok genů,
bude celková N_{eF} rovna lokální N_{eF} .

⇒ v této situaci se bude rodokmenový inbreeding akumulovat v důsledku driftu rychlostí, která závisí na velikosti fragmentů, ne na celkové populační velikosti druhu → důležité pro ochranu!

i když $m > 0$, pořád bude platit $N_{eF} \ll N$

nicméně i nepatrný tok genů vede k tomu, že celková N_{eF} je o několik řádů větší než celková N_{eF} při úplné izolaci subpopulací!

Vliv rozdělení populace na celkovou variabilitu - N_{eV} :

N_{eF} s rostoucí izolací démů klesá $\times$ N_{eV} má opačný trend:

celková N_{eV} měří rozptyl frekvencí alel v důsledku driftu v populaci jako celku, ne pro každou lokální subpopulaci

Wright (1943): idealizovaná populace složená z n démů o stejné velikosti $N \Rightarrow$ velikost celé populace = nN ; tok genů = m
 $\Rightarrow$ pokud by populace byla panmiktická, N_{eV} by bylo = nN

celková varianční efektivní velikost populace je:

$$N_{eV} = \frac{nN}{1 - F_{ST}}$$

tj. při $F_{ST} = 0 \rightarrow N_{eV} =$ počet jedinců v celé populaci

Vliv rozdělení populace na celkovou variabilitu - N_{eV} :

$$N_{eV} = \frac{nN}{1 - F_{ST}}$$

ALE: při $F_{ST} > 0$ (tj. $1 - F_{ST} < 1$) bude $N_{eV} > nN$

To znamená, že v populaci rozdělené na subpopulace je celková N_{eV} větší než počet jedinců N !!

S tím, jak $F_{ST} \rightarrow 1$, $N_{eV} \rightarrow \infty$, i když počet jedinců v populaci je omezený!

Podobně pro kontinuální populaci s omezeným tokem genů (*isolation by distance*) platí, že ztráta alelické variability v ní je nižší než v panmiktické populaci.

Jak je možné, že rozdělení populace zvyšuje F a současně snižuje rychlost ztráty variability na úrovni celkové populace?

→ S postupnou fixací alel v lokálních démech se zvyšuje autozygotnost (tj. zvyšuje se N_{eF})

ALE protože v démech jsou náhodně fixovány různé alely, celková variabilita zůstává zachována; v okamžiku fixace už žádný drift nemůže působit ⇒ s fixací alel v dalších démech se celková rychlost ztráty variability v démech zpomaluje

⇒ dilema pro ochránářskou praxi....

... dilema pro ochranářskou praxi:

prioritou zajistit tok genů mezi izoláty → zvýšení lokální N_{eF} i N_{eV} ,
zvýšení genetické variability a tím lokální adaptivní flexibility, redukce
celkového rodokmenového inbreedingu a tím snížení rizika
inbrední deprese

ALE: úkolem také dlouhodobě zachovávat vysokou míru variability
v celé populaci (druhu) – toho ovšem nejsnáze dosáhneme
fragmentováním populace na izoláty ⇒ trade-off

→ otázka priorit

Rozdělení populací z hlediska sekvencí DNA – AMOVA:

Dosud 2 homologní geny

→ jsou nebo nejsou identické původem?

→ jsou nebo nejsou heterozygotní?

× se sekvencemi je to složitější: např. 2 sekvence 10 kb se můžou lišit v 1 nukleotidu, nebo v 50 nukleotidech

⇒ alternativy, např.: N_{ST} , K_{ST}

Φ_{ST} = používá molekulární genetické distance místo heterozygotnosti

→ analýza molekulárního rozptylu = AMOVA
(*analysis of molecular variance*)

AMOVA (Excoffier et al. 1992): program Arlequin

2–4 hierarchické úrovně

variabilita v rámci jedince, variabilita mezi jedinci v populaci,
mezi populacemi v rámci skupiny populací,
variabilita mezi populacemi z různých skupin, celková variabilita

$$\Phi_{SC} = \frac{\sigma_b^2}{\sigma_b^2 + \sigma_c^2} \quad \Phi_{CT} = \frac{\sigma_a^2}{\sigma_T^2} \quad \Phi_{ST} = \frac{\sigma_a^2 + \sigma_b^2}{\sigma_T^2}$$

Pozor, někdy odlišná notace: $\Phi_{SC} \sim F_{IS}$; $\Phi_{CT} \sim F_{ST}$; $\Phi_{ST} \sim F_{IT}$

Populační struktura a různé typy dědičnosti:

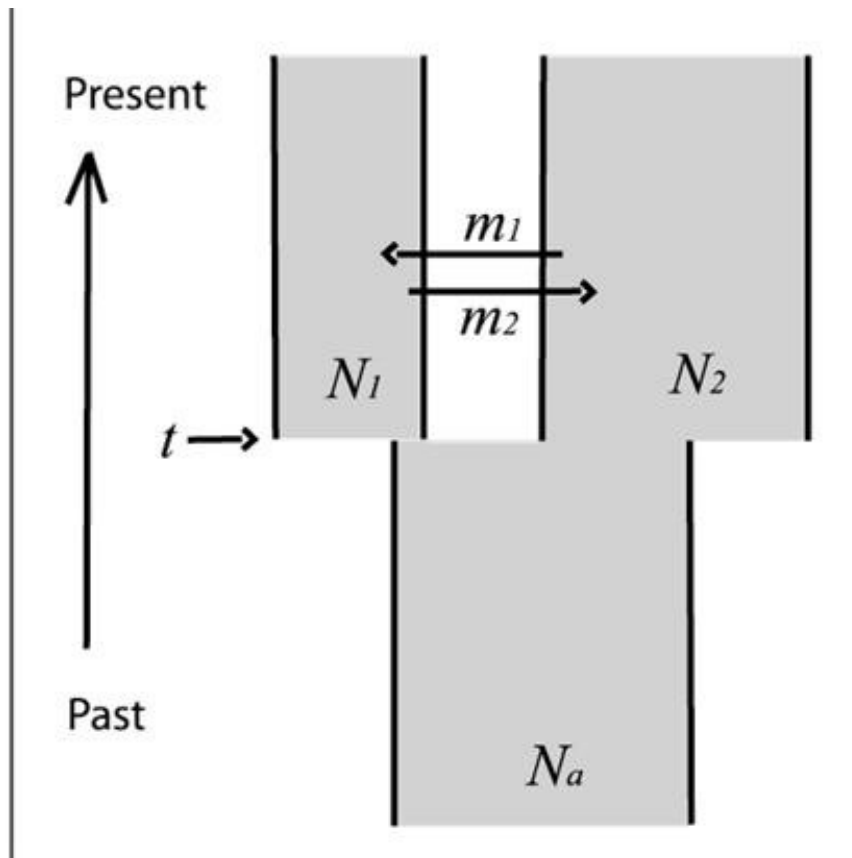
haploidní systém: $F_{ST} = \frac{1}{1 + 2N_e V m}$

mtDNA, chr. Y: $F_{ST} = \frac{1}{1 + N_e V m}$

chr. X při poměru pohlaví 1:1: $F_{ST} = \frac{1}{1 + 3N_e V m}$

Model izolace s migrací:

program IM (Hey and Nielsen 2004) a IMA (Hey and Nielsen 2007)
... liší se způsobem odhadu parametrů

2 populace z 1 ancestrální
celkem 6 parametrů:
 N_a, N_1, N_2 ... pop. velikosti
 m_1, m_2 ... tok genů
 t ... čas rozdělení populace

Předpoklady IM a IMA modelu:

Historie populací reprezentována bifurkačním fylogenetickým stromem s kořenem

Topologie stromu je známa

Každá populace včetně ancestrální má konstantní velikost a je v souladu s předpoklady Wrightova-Fisherova modelu

Tok genů jednosměrný nebo obousměrný

Nedošlo k toku genů mezi nestudovanými (*unsampled*) a studovanými (*sampled*) populacemi (včetně ancestrální)

Extenze IMA modelu na ≥ 2 populace
 Hey (2010):

pro $k = 3$ populace 7 + 8 parametrů
 počet migračních parametrů
 rychle narůstá:

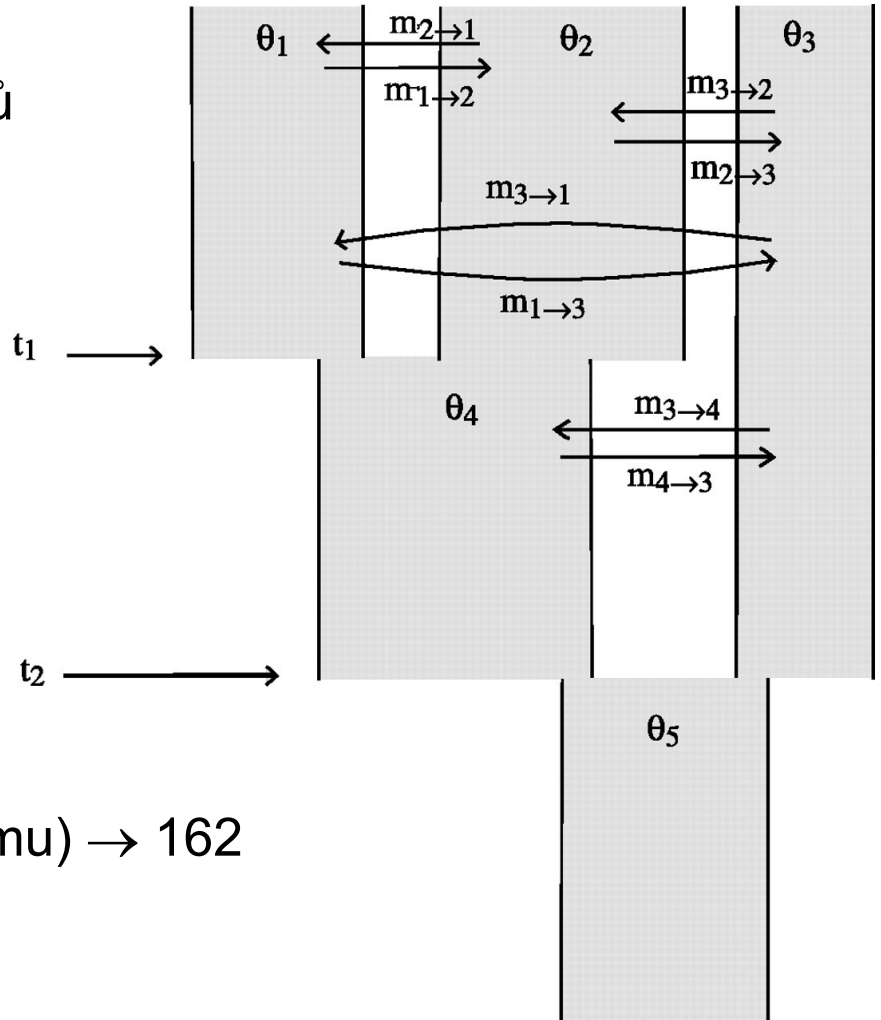
$$k(k - 1) + \sum_{i=2}^{k-1} 2(k - i) = 2(k - 1)^2$$

tj. pro $k = 3 \rightarrow 8$

$k = 4 \rightarrow 18$

$k = 10$ (maximální hodnota programu) $\rightarrow 162$
 migračních parametrů

pro 3 populace
 celkem 15
 parametrů

Pozor!!!

Všechny odhady populační struktury a toku genů jsou založeny na předpokladu, že drift a tok genů jsou v rovnováze

Př. 1: populace recentně rozdělena na 2 velké subpopulace, mezi nimiž žádná migrace ($m = 0$) $\rightarrow F_{ST} = 1$

× ve skutečnosti do dosažení rovnovážného stavu $F_{ST} < 1 \Rightarrow$ chybně bychom dospěli k závěru, že $m > 0$, přestože ve skutečnosti obě subpopulace zcela izolované!

Př. 2: současná expanze areálu původně malé a homogenní populace $\Rightarrow$ do dosažení rovnováhy budeme detekovat vysokou míru toku genů bez ohledu na skutečné hodnoty m

Pozor!!!

Př. 3: recentní tok genů mezi dlouhodobě izolovanými démy → protože F_{ST} klesá pomalu, dočasně budeme detekovat větší m než ve skutečnosti

Z uvedeného plyne, že F_{ST} je účinným indikátorem toku genů během evoluce pouze v případě, že populace jsou v rovnováze a nebyly ovlivněny recentními jevy!